14.10.2024

Eduskunnan hallintovaliokunnalle

Viite: Hallintovaliokunta 15.10.2024

Valtiovarainministeriön lausunto hallituksen esityksestä eduskunnalle laeiksi työvoimapalveluiden järjestämisestä annetun lain ja valmiuslain muuttamisesta, HE 120/2024 vp

Eduskunnan käsittelyssä on otsikossa mainittu hallituksen esitys. Työvoimapalveluiden järjestämisestä annettua lakia ehdotetaan muutettavaksi siten, että työvoimaviranomainen voisi myöntää palkkatukea kunnalle tai kuntayhtymälle ainoastaan alentuneesti työkykyisen tai 60 vuotta täyttäneen pitkään työttömänä olleen henkilön palkkaamiseen. Kunnalle tai kuntayhtymälle ei voitaisi myöntää palkkatukea ammatillisen osaamisen parantamiseen. Poikkeuksena olisi kuitenkin Helsingin kaupunki, jolle olisi mahdollista myöntää palkkatukea tehtäviin, joista muualla Suomessa vastaa hyvinvointialue. Lisäksi valmiuslakiin tehtäisiin työvoimapalveluiden järjestämisvastuun siirrosta aiheutuvat viranomaisten tehtäviä ja työvelvollisuusrekisteriä koskevat muutokset. Hallituksen esitys on vuoden 2025 valtion talousarvioesitykseen liittyvä ns. budjettilakiehdotus.

Valtiovarainministeriö esittää lausuntonaan seuraavaa.

Pääministeri Orpon hallituksen hallitusohjelmassa linjataan työllisyysmäärärahojen tason alentamisesta 37 miljoonalla eurolla vuodesta 2025 alkaen osana valtiontalouden säästötoimenpiteitä. Käsittelyssä olevalla hallituksen esityksellä tavoitellaan säästöä vastaavia muutoksia kuntien tehtäviin. Lisäksi tavoitteena on hallitusohjelman mukaisesti uudistaa palkkatukea ja kohdistaa sitä erityisesti yksityiselle ja kolmannelle sektorille.

Hallituksen esityksessä kuvataan julkiselle sektorille myönnettävän palkkatuen vaikutuksia koskevaa tutkimusnäyttöä. Tutkimusnäytön perusteella julkisen sektorin työllistäminen ei edistä osallistujien pitkäaikaista työllisyyttä. Valtiovarainministeriö katsoo, että työvoimapalveluihin kohdistuvat säästöt on perusteltua kohdentaa esityksen mukaisesti siten, että vaikutukset työllisyyteen ovat mahdollisimman vähäiset.

Esityksessä palkkatukeen esitettyjen muutosten on arvioitu vähentävän työvoimapalveluiden järjestämisen kustannuksia 35-53 miljoonaa euroa vuodessa. Vaikutusten on arvioitu asettuvan todennäköisimmin vaihteluvälin alarajalle. Esitetyt muutokset palkkatukea koskeviin säännöksiin sisältävät laskennallisesti mainitun säästöpotentiaalin kuntatalouteen olettamalla, että kunnat ilman muutosta kohdentaisivat kunnille ja kuntayhtymille myönnettävään palkkatukeen vastaavan

rahamäärän, jonka TE-toimistot ovat käyttäneet edellä mainittuun tarkoitukseen, eikä kuntasektorille myönnetyn palkkatuen tilalle järjestetä muuta työvoimapalvelua.

Säästöt kohdistuisivat kuntien peruspalvelujen valtionosuuksiin, joihin tehtäisiin 37 miljoonan euron vähennys vuodesta 2025 alkaen. Esityksessä kuitenkin todetaan, että vuonna 2025 menot voisivat vähentyä siirtymävaiheesta johtuen noin 60-70 prosenttia pitkän aikavälin menojen säästöön nähden, mikä tarkoittaisi noin 21-37 miljoonaa euroa. Vuoden 2025 osalta valtionosuuden vähennys sijoittuu arvioidun säästön ylärajalle, eikä siten todennäköisesti vastaa muutoksista aiheutuvaa kustannussäästöä, kun otetaan huomioon, että esitettyjen muutosten pitkän aikavälin säästön on arvioitu sijoittuvan vaihteluvälin alarajalle.

Työvoimapalveluiden järjestäminen on kuntien valtionosuustehtävä, jonka osalta palveluiden järjestämiseen ja resursointiin liittyy kunnan harkintavaltaa, eikä työnhakijalla pääsääntöisesti ole subjektiivista oikeutta tiettyyn palveluun. Työvoimapalveluita tulee kuitenkin järjestää työnhakijoiden palvelutarpeiden mukaisesti. Kun työttömälle työnhakijalle ei enää olisi mahdollista tarjota palkkatuettua työtä kunnassa tai kuntayhtymässä, voi muiden työvoimapalveluiden kysyntä lisääntyä, jolloin kuntien kustannukset eivät vähene oletetusti. Mikäli palkkatuettua työvoimaa on käytetty kunnan lakisääteisten tehtävien hoitamiseen tai kunnat ovat muutoin paikanneet palkkatuetulla työllä pysyvää työvoimatarvetta ja kunta joutuu palkkaamaan palkkatuetun työvoiman tilalle työvoimaa myös ilman palkkatukea, eivät kuntien kustannukset vähene myöskään tältä osin oletetusti. Edellä mainittujen seikkojen kustannusvaikutusta on kuitenkin vaikea arvioida ennakollisesti. Vaikutus riippuu siitä, missä määrin yksittäiset kunnat katsovat välttämättömäksi korvata aikaisemmin palkkatuella palkattua henkilöstöä uudella henkilöstöllä ja minkälaista henkilöstöä tilalle palkataan. Työvoimapalveluiden järjestämisestä aiheutuviin kustannuksiin vaikuttaa työnhakijoiden palvelutarpeet ja kuntien päätökset siitä, järjestetäänkö kuntasektorille myönnetyn palkkatuen tilalle muita työvoimapalveluja sekä miten eri palveluja lopulta resursoidaan.

Valtionosuuteen tehdään vuosittain kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta annetun lain 23 §:n mukainen valtion ja kuntien välinen kustannustenjaon tarkistus, jotta laskennallinen valtionosuus seuraa koko maan tasolla valtionosuustehtävistä aiheutuneita toteutuneita kustannuksia. Kustannustenjaon tarkistus toteutetaan koko maan tasolla ja tarkistuksessa käytetään varainhoitovuotta edeltävää vuotta edeltäneen vuoden toteutuneita kustannustietoja. Näin ollen työvoimapalveluiden toteutuneet kustannukset vuodelta 2025 ovat mukana kustannustenjaon tarkistuksessa, joka tehdään varainhoitovuodelle 2027. Jos kuntien valtionosuustehtävien kustannukset eivät kokonaisuutena vähene valtionosuuteen tehtävää vähennystä vastaavasti, tulevat kustannukset jälkikäteen huomioiduksi kustannustenjaon tarkistuksessa ja siten mukaan peruspalvelujen valtionosuuden kustannuspohjaan. Samalla esitettyjen muutosten pitkän aikavälin säästövaikutus julkiseen talouteen pienenee.

Lainsäädäntöneuvos Kirsi Hyttinen

Valtiovarainministeriö
Kunta- ja alueosasto

Budjettineuvos Armi Liinamaa

Valtiovarainministeriö
Budjettiosasto